

З переписки Хведора Квітки з Антоном Головатим.

Подаючи нижче листи Хведора Квітки, батька українського письменника, до Антона Головатого, другого кошового отамана козачого війська Чорноморського, ми гадаємо, що вони мають подвійний інтерес: біографічний і історичний. Перший — для біографії знаменитого українського письменника, життя і літературна діяльність котрого доси ще не розглянута як слід, докладно і ріжнобічно, і вимагають ще пильного аналізу над собою. З цього боку листи Хв. Квітки дають де які цікаві відомости для характеристики тієї соціальної обстанови, серед якої жив син автора листів, знаменитий потім український письменник, і в якій формувалися його, соціальні та національні симпатії. Значіння переписки Хв. Квітки з Антоном Головатим, як історичного документа, полягає в тім, що вона містить в собі досить цінні відомости для історії колонізації кубанських степів, «пожалованих» царицею Катериною II козакому війську Чорноморському, виявляючи разом з цим і певну активну роль в цій справі Хв. Квітки.

Переписка обіймає собою період од 1789—1795 рр. і знайдена була мною в архівах Кубанського (бувшого Чорноморського) війська, почасти в «д'блах» військового судді Антона Головатого, почасти-ж в «д'блах» кошового отамана Війська Чорноморського за помічені нами роки. Листи Хв. Квітки знайдено в оригіналах,—листи Головатого в'є копіях, які сливе завсігди робились ним при листуванні з ріжними особами, часто-густо і в

чисто особистих справах. На підставі цих листів не можна з певністю в'яснити питання про те, коли саме познайомились між собою Хв. Квітка і Головатий, на якому ґрунті і т. д. Але з певністю можна сказати, що знайомство це було досить трівке, а відносини між обома—щирі і приятельські. В кожному разі листи, які подаємо, ствержують свідцтво Гр. Хв. Квітки про приятелювання, «короткое знакомство», між Головатим та батьком українського письменника, з тією тільки ріжницею, що встановляють факт «короткого знакомства» не до 1792 року, як свідчить лист Г. Х. Квітки до проф. М. А. Максимовича од 3 октябрю 1839 р. (Див. ст. д. В. Науменка «Къ пятидесятилѣтію со дня смерти И. П. Котляревскаго». „Кіевская Старина“ 1888 года, т. XXIII, стр. 381), а значно раніш, властиво до 1789 р.

Відчуваючи одне до одного щирю приязнь, обидва приятелі, крім чисто особистих справ, порушають в переписці і справи більш загального і важливого значіння. І як тоді увагу українського громадянства приваблювала в значній мірі справа переселення «бувших запорожців» на Кубань, ініціатором та головним організатором якої був А. Головатий, то цілком зрозуміло, що переписка уділяє останній певне місце і увагу. Хв. Квітка виступає тут гарячим прихильником ідеї колонізації «бувших» запорожців на Кубань, і коли на дорозі до цієї мети повстають нежданні перепони та труднощі в формі, напр., формально-законного протеста з боку поміщиків на діяльність козачого уряду війська Чорноморського, який, не маючи права приймати до себе «в сословіє козаків» кріпаків, або недавно закріпоощенних вільних запорожців, всеж таки приймав їх, то робить досить енергійні заходи перед своїм приятелем, щоб цей якимось з свого боку полагодив справу безборонного переходу кріпаків в число козаків «вільного» війська чорноморського. Само собою зрозуміло, що поодинокі прохання Квітки в таких справах падали на гарний ґрунт і знаходили у Головатого відповідну прихильність та активну допомогу. Особливо цікавим з цього боку являється лист Головатого до Хв. Квітки од 1792 року (да-

та листа в тій копії його, яка мається в військовому архіві Чорноморського війська, не показана) Із цього листа видно, що Головатий досить тактовно і уміло обходив ті формальні перепони, ті Сцілли та Харібди, серед яких йому доводилось чинити, щоб побільшити число чорноморських козаків між иншим і кріпаками українських поміщиків. Примушений з одного боку виконувати різні «укази» та «предписанія» вищого центрального уряду та й свого безпосереднього начальства не приймати до себе у військо різних «б'їглих» запорожців, записаних, після зруйнування Січі запорожської за поміщиками і позбавлених уже, таким чином, прав вільного переходу,—Головатий одписує по начальству, що він, мовляв, точно виконує такі «укази» та «предписанія», а з другого боку сам чинить відповідні заходи, щоб улегшити можливість вільного більш-менш переходу закріпощеного панами-поміщачами елемента в «сословіє козаков», додержуючи, таким чином, принципу: і «невинність» перед формальним законом «соблюсти» і капитал, в формі залучення до козачого війська нових членів, придбати. Така політика Головатого в данній справі являється характерною не тільки для його, а й для цілого уряду Чорноморського війська, особливо в перші 10—20 років після переселення на Кубань. Численні скарги поміщиків і кошовому отаману війська, і військовій канцелярії, і, нарешті, вищому урядові на те, що, мовляв, у військові «скриваються» їхні кріпаки, та щоб їх, «б'їглих», було повернено назад, здебільшого не мали реальних і бажаних для них наслідків. Виносячи формальні резолюції про «розыск б'їглих» од поміщиків «людей», уряд війська здебільшого тільки цим і обмежувався, бо мав на увазі, як мога побільшити кількість війська, і радо приймав до останнього всіх, хоч би вони й не мали для цього формального права. Справжній «розыск» не чинився просто через те, що це було не на руку загальній політиці в цій справі вищих урядовців війська, а з другого боку через те, що нижча військова адміністрація охоче ховала «б'їглих», до яких відчувала щирі приязнь і прихильність, як до жертв огидливого їй поміщиць-

кого гніту над близькими їй і по національності, і по класовому становищу, а часто і по родинним зв'язкам, людей.

На прикінці нашої уваги до переписки Хв. Квітки з А. Головатим ми мусимо зазначити, що переписка ця, хоч і як вона не велика, але всеж містить в собі де які цінні і невідомі доси в літературі факти з життя батька українського письменника — Гр. Хв. Квітки. Біографи останнього між иншим тільки згадували про його. Так само мало відомостів знаходимо ми і в історичній літературі про ті часи, коли жив батько знаменитого українського письменника. Із цих відомостів тільки й можна довідатись, що Хв. Квітка був «богатый помѣщикъ, никакого офіціального положенія не занималъ, а извѣстенъ былъ, какъ гостепріимный хозяинъ, умѣвшій жить въ ладу съ людьми» («Григорій Федоровичъ Квитка» 1778—1843 г. Біографическій очеркъ. Составиль и издалъ А.—ръ. Одесса 1878). Данилевській, в своїй «Украинской старинѣ» оповідає, що Хв. Квітка був «хлѣбосолом». Проф. Богалій в першому томі своєї поважної праці «Исторія Харьковскаго университета» подає звістку, що Х. Квітка був дуже прихильний до просвіти взагалі, а особливо до ідеї заснування в Харкові Університета. Він був одним із перших харківських дворян та горожан, що підписали для цієї справи 1000000 карб. Аналогічні відомости про Хв. Квітку уміщено і в «Краткой исторіи Харьковскаго университета за первыя сто лѣтъ существованія» (1805—1905) — составленной професорами Д. И. Багалѣмъ, Н. Θ. Сумцовымъ и В. П. Бузескуломъ. Цікаву звістку про Хв. Квітку подає ще й д. Лашенко в додатку до Харківського календаря за 1889 рік, — «Харьковскій Сборникъ», — про те, як він клопотався, щоб взяти назад із Куряжського монастиря свого сина Григорія, потім українського письменника, коли цей останній поступив послушником і хотів уже було зовсім постригтися в ченці. Коли ще пригадати коротеньку звістку із цитованої вже нами статті В. Науменка «Къ пятидесятилѣтію со дня смерти И. П. Котляревскаго» (Кіевская Старина 1888 г. т. XXIII стр. 381). то оце, здається і все, що ми маємо в літературі про батька визначного українського письменника.

Гадаємо, що «переписка», яку ми подаємо в цій книжці «України», додасть де-що нового до того, що доси відомо було нам в цій справі з літературно-історичних джерел.

С. Петлюра.

Лист Хв. Квітки до А. Головатого.

Милостивый Государь Антонъ Андреевич!

Я донесъ къ вамъ черезъ курьера, что я послалъ къ господину Лисовицкому съ вашими писмами нарочного; оной вчера возвратился, и господинъ Лисовицкій пишетъ ко мнѣ симы словами, что поручено ему отъ васъ здѣлать иконостасъ, на который онъ договорилъ мастеровъ, рѣжчика за триста, а живописца за тысячу рублей, но какъ де видно изъ вашихъ писемъ, что вы отаковой цѣнѣ сомнѣваетесь, изволите писать, чтобъ согласивши оныхъ мастеровъ прислать къ вамъ, чего де здѣлать никакъ нѣльзя, ибо ни одинъ на то не соглашается, чтобъ за восемь сотъ верстъ ехать договариватца на своемъ коштѣ, и что онъ господинъ Лисовицкой рѣжчику о семь и говорилъ, но онъ де сказалъ, что онъ чрезъ это понесетъ великія убытки и вразсужденіи де пошѣшого году какъ хлѣбъ дорогъ да еще ево и мало, домашнихъ оставить не можетъ, что онъ о рѣжчику пишетъ, и о живописцу пишетъ такъ же,—живописецъ же, который де Татьяна Ивановна подрядила, и нынѣ въ Харьковѣ жеветъ въ домѣ Рощина, то и просить меня, чтобъ я онога спросилъ, не согласится ли онъ поехать къ вамъ на почтовыхъ и что вы прогоны возвратитъ изволите, при томъ увѣдомляетъ господинъ Лисовицкой меня, что онъ васъ о всемъ увѣдомитъ чрезъ питейную контору, да и опять къ вамъ писать будетъ. По такому господина Лисовицкого ко мнѣ отзыву я симъ вамъ докладываю,—хто такой рѣжчикъ и гдѣ оной находится, я не знаю, чтожъ касается до живописца, то хотя его такъ же не знаю, но работу его видѣлъ и работа достойная, и правда, что онъ живетъ въ Харьковѣ теперь, я бы объ немъ вамъ изъ сымъ бы писмомъ донесъ, но на сей разъ онъ

изъ Харкова на время въ отлучкѣ, и скоро возвратитца, а сколь скоро приедетъ, я снимъ переговорю и всё мѣры употреблю убѣдять его къ вамъ поехать и что успѣю, на первой почтѣ вамъ обстоятельно и донесу.

Теперь батюшка прибѣгаю къ вамъ съ прозбою, а именно: чрезъ курьера я писалъ къ вамъ о двухъ поручая милости вашей— объ одномъ приложилъ и атестаты, но здѣлать съ нимъ милость, въ томъ есть и будетъ воля ваша, чтожъ касаетца до описуемаго ниже, то осмѣливаюсь васъ всенижайше просить съ тѣмъ, что пусть будетъ моя сия прозба послѣдняя, когда вамъ покажетца скучно да я и прошу здѣлать изъ сымъ послѣднимъ милость, а послѣ мнѣ уже и запретѣте писмомъ васъ просить, то уже я такъ буду и знаты, толко бога ради сего не оставте, милость сотворите—есть дѣло богу приятное, пока движемся, толко й нашего. Харковского жителя, доброго человѣка и чесного, именно Игната Савича Заславскаго не оставте, батьку, здѣлайте сотникомъ, ей человѣкъ добрый и будетъ все равно, что мнѣ здѣлаете милость и то и ему, да не можно ли означить, что онъ и прежде былъ въ кошу, а я вѣчно вашимъ благодарнымъ и преданный вашъ Федоръ Квитка.

Юня 19 дня 1789 года. Харьковъ.

Р. S. При самомъ запечатываніи сего писма, увѣдомился я, что живописецъ въ Харьковъ приехалъ, то я къ нему и ездилъ, онъ изъ Москвы и уже нѣсколько лѣтъ живетъ въ Харьковѣ, видѣлъ я его работу тѣхъ иконъ большихъ, которые онъ списывалъ изъ присланныхъ къ Григорію Романовичу Шидловскому изъ Петербурга, — работа его отлично хороша и ничемъ подленникамъ не уступаетъ, онъ мнѣ сказалъ, что господина Лесевицкаго супруга ево договаривала на вашъ иконостасъ, и онъ объявилъ ей желаніе дѣлать за тысячу рублей, но жаелаетъ лучше въ натурѣ осмотрѣть мѣру одного оногo, то надѣетца и уступить, и охотно къ вамъ сохлашается ехать, но изясняетца, что онъ какъ еще недавно самъ здѣлался хозяиномъ, то и небогаты и просить, чтобъ пожаловали ему прогоны, то онъ поедетъ, а услыша отъ мене, что вы требовать изволите, чтобъ рѣзчикъ явился у васъ, то

онъ сказаль, что естли де того, которого Михайло Юрьевичъ приторговаль, неуговорю, то де надѣтця можно и другово сискать: а я совѣтую сего живописца не упускать, бо буде иконостасть на славу, а якъ пойдетъ самъ, то вамъ донесу тогда способъ, что и весьма не дорого обойдетца. Я тогда съ нимъ буду писать о томже къ вамъ.

(Кн. дѣлъ Войск. Арх. Черном. коз. войска 55. Общ. оп. 308. Св. 17, л. 134).

Милостивный Государь Антонъ Андреевичъ!

Имѣя вѣрную оказию, непреминуаю васъ увѣдомить, что сынъ вашъ, слава Богу здоровъ ¹⁾, ежели пришлете денегъ немного, то будетъ для него не худо, онъ же учитца хорошо; мыжь, слава Богу, все по старому благополучны и желаемъ васъ благополучныхъ же скоро увидѣть; писалабъ и Марья Васильевна, ²⁾ но теперь дома нѣтъ. Я толко одинъ на куренѣ, въ протчемъ съ истиннымъ почтеніемъ всегда пребуду вашъ Милостиваго Государя покорнѣйшій слуга Федоръ Квитка. Юля 10 дня 1791 году.

На обороті цього листа масться така приписка:

«Сего податель—помѣщикъ нашего округа и силно добрый человекъ; покорнѣйше просимъ въ его нуждѣ помощи ему, добро дѣлать—естъ всегда добро, въ чемъ и надѣмся на васъ».

(Кн. Дѣл. Войск. Арх. Черном. коз. войска 26; об. оп. 126: св. 8. 90 і об.).

¹⁾ Річ іде про сина А. Головатого Олександра, який учився в Харківі і за яким доглядав Хв. Квітка. Про те, як пеклувався Хв. Квітка про сина Головатого, коли цей малим юнаком одбивав науку в Харківі, найкраще свідчить ось цей уривок з листа сотника Юзбаша до Головатого (юля 1791 року): «Федоръ Ивановичъ Квитка имѣть прямо дружеское о вашемъ сынѣ попеченіе, и въ праздничное время къ себѣ въ село Основу беретъ и экипажъ за нимъ присылаеть, и на каждой праздникъ просиль, чтобъ его отпускали...» (Кн. дѣлъ Войск. Арх. Черном. каз. войска 26. Общ. оп. 126, св. 8; л. 88.) С. II.

²⁾ Жінка Хвед. Квітки.

Милостивый Государь Антонъ Андреевичъ!

Писмо отъ васъ, увѣдомляющее о побѣдѣ неприятели прошедшаго мѣсяца 28 дня я имѣлъ честь получить, за которое всепокорнѣйше благодарымъ, деньги я господину Буксгевдену¹⁾ всѣ уже заплотилъ за Олександра Антоновича; осмѣливаюсь васъ всепокорнѣйше просить сего подателя священника и нашего округа помѣщика дворянина сына Семень Щербина отправляетца къ вамъ стѣмъ, чтобъ принять въ Черноморскихъ войскахъ службу, вы многимъ дѣлали добро; не оставте и ему подать руку помощи; пускай и здѣсь ваше имя славитца милостми такъ, какъ уже въ другихъ мѣстахъ; я жъ систиннимъ моимъ почтеніемъ и преданностию навсегда пребываю вашъ Милостиваго Государя покорнѣйшій слуга Федоръ Квитка. Іюля 21 дня 1791 года. Основа.

P.S. Увѣдомляю васъ, что сынъ вашъ не толко здоровъ и благополученъ, но харашо и учитця. Что я толко одинъ къ вамъ пишу, то причина тому та, что я одинъ толко на куринѣ, а протчие розъехалися и ябъ поехалъ, да не домогаю; братъ Ілия Ивановичъ на сѣнокосѣ и «мертвенъ дрига», тамъ же зо всѣмъ моимъ потрохомъ», (Ibid. л. 85 і об.).

Милостивый Государь Антонъ Андреевичъ!

Черезъ господина Глинскаго ваше писмо я имѣлъ честь получить и приономъ сто пятьдесятъ рублей денегъ, въ разсужденіи жъ вашего требованія, чтобъ Александру Антоновичу быть на особой квартирѣ изъ *человѣкомъ*, я о семъ съ господиномъ Буксгевденомъ, сколько возможно убѣждая его, говорилъ, но ни подъ какимъ видомъ не соглашаетца и говорить, что ежели Александру Антоновичу на особой квартирѣ стоять, то онъ Г. Буксгевденъ не жelaетъ больше обучать сына вашего, почему я видя его

¹⁾ Буксгевденъ Густавъ Борисовичъ—учитель сына Головатого.
юль-авг. 1907.

упрямость, которая, я думаю, больше отъ того происходитъ, что за квартиру и за человѣка болше ему денегъ не будетъ, то я и рѣшился оставить Александра Антоновича по прежнему; какъ вы общаете и сами вскорѣ быть въ Харьковѣ, то о семь и его уговорилъ, чтобъ подождать вашего приезду, а тогда какъ вамъ будетъ положено, останетца въ волѣ вашей, а дабы снимъ на цѣлой годъ договора¹⁾, то я рѣшился денги ему выдать по прежнему договору и толко липъ денегъ выдать за треть года въ надеждѣ той, что между симъ временемъ вы самы изволите въ Харьковъ приехать, чего съ радостию ожидаемъ.

А до того всеусерднѣйше вамъ весь нашъ курень кланяетца и просить продолжать ваши ласки, а мы будемъ оные всячески заслуживать и всегда пребуду вашего милостиваго государя покорнѣйшій слуга Федоръ Квитка. Октября 15 дня 1791 году. (Ibid. л. 166).

Милостивый Государь Антонъ Андреевичъ!

Удостоеніе принятиемъ меня въ сотоварищество числитца въ войскѣ Черноморскомъ поставляю себѣ за особливую честь, обязанъ благодарностию я и Захару Алексѣевичу²⁾ непременно и писать оную. Но все сие отношу вамъ, а потому всепокорнѣйше благодаря вамъ, равно и за всѣ оказываемыя вами намъ благосклонности непремѣнно усугублю мое къ вамъ усердие и преданность.

Дѣти ваши съ Иваномъ Алексѣевичемъ отъ насъ выехали благополучно, а хотя было Александръ Антоновичъ при отездѣ и заболѣлъ лихорадкою, но не сомнѣвайтесь; сие послѣдовало отъ невоздержаннаго, напался было у свою волю на виноградъ, однакожь сие прошло, хотя чрезъ то у меня также и въ домѣ преосвященнаго въ Бѣлѣгородѣ лишнее немного и прожили, о чемъ, я уповаю, Иванъ Алексѣевичъ въ приложенныхъ при семъ писмахъ пишетъ.

¹⁾ Певно пропущено слово «не ребити».—Черезъ пропускъ фраза немае ніякого смислу.

²⁾ Чепіга—першій кошовий отаман Війська Чорноморського.

Препровождаю къ вамъ письмо и отъ Михайла Юривича Лисевичкаго; въ его атестатѣ имя его не такъ поставлено было, то я осмѣлился почистить, сию смѣлость взялъ я на себя по до-вѣренности, яко и я войсковою старшина, за что не положите гнѣву, Михайло жъ Юривичъ сей атестатъ при прошеніи въ на-мѣстническое правление представилъ, объявляя, что онъ вступилъ въ службу Черноморскую; и въ самомъ дѣлѣ, батку, сей добрый человѣкъ, готовъ изъ женою и здѣтми переехать въ Финагорию, такъ уже и расположился, толко, батку, позволте вамъ донести объ немъ прозбу. Онъ силно добрый человѣкъ и со всѣмъ лусомъ(?) переходитъ на житло къ вамъ. Но бѣднѣй пещасливѣ, треба ему, батку, помогты, якъ бы у васъ ему земелка да де було рыбку ловить, щобъ паршы трохи обкидаты, бо такъ приходитъ, що два правлять, а третому нѣчого дать, а сего ему, кромѣ васъ, батку, нѣкто не зробить, якъ хочеться, такъ и помагайте, а вамъ Богъ поможетъ.

Та ще батку поговорѣмъ лишъ мы и о козацкой славі, бо слава буваєть двояка.

Около насъ у Екатеринославскомъ намѣстничествѣ тамъ не люде живутъ, а бѣсы. партийка гайдамакъ Екатеринославскихъ, ободравшы одну помѣщицу назывались черноморцами, а на сихъ дняхъ на одного подъ Водолагами багатого выкупщика ночью на-пала партия болше сорока человѣкъ, узали однихъ грошей 17 ты-сячъ, кромѣ де чого другого, а называлы себе Черноморцами. Я зная, что сие пустое и ни на кого недумаю, якъ на Екатерино-славскихъ весма распущенныхъ и развратныхъ обывателей и якъ вони теперъ Черноморцамъ приятелѣ, то нарочне такую славу будуть дѣлать. Узять надобно, батку, мѣры брехню вивести и козацкую славу защитить. Я що одъ собакъ, такъ одъ харковцовъ оборонявся, нападають на меня, се говорятъ:—все вашой команды пораютця; я имъ доказывалъ, что Черноморцамъ сего здѣлать не можно, потому что они уже въ Финагории о чемъ и донесення, какъ и имъ извѣстно, чрезъ господина Чеуѣгу здѣлано, которой отъ Ея Величества і майоромъ пожалованъ, то уличаютъ меня тимъ, що они въ чупринахъ, то я принужденъ на сие сказать

такъ: Мировичъ былъ съ косою, то поетому, хто косу носить, то и всѣ Мировичи; такъ сему быть неможно и такъ то симъ то тимъ отгризаюсь, а треба батку, що небудь робиты, щобъ козаки не несли безвинно поговору.

Да еще, батку, приходятъ ко мне люде дуже хорошии, просятца въ Черноморскую службу, а сие дѣлають оны, ежели припомните, какъ вы изволили быть у насъ, и просился одинъ, то вы сказали: современемъ можете являтца у Квитки, ему де дастца наставленіе о семъ, то посему и приходятъ, но я не имѣя о семъ ничего, ихъ отправилъ, то о семъ прошу, якъ вы прикажете меня снабдить.

Жинка моя, слава Богу, здорова, въ Петербурхѣ загулялась. О пожалованныхъ 22 сентября списокъ къ вамъ доставляю и я совсѣмъ своимъ потрохомъ свидѣтельствую вамъ и милостивой государинѣ Улянѣ Григорьевнѣ¹⁾ наше усерднѣйшее почтение, и скоторымъ навсегда вашъ милостиваго государя покорнѣйшій слуга Федоръ Квитка.

Октября 28 дня 1792 году Харьковъ.

(Кн. дѣл. Войск. Арх. Черном. коз. войска 26. 126, 8, 433 и 439).

На цього листа Квітчиного Головатий прислав відповідь, «черновая» якої зберіглась в архиві Чорноморського війська. Ось вона:

Милостивый Государь мой Федоръ Ивановичь!

Писмо ваше съ приложеніями я получилъ; за оказанное усердіе войскамъ, равно за изъявленную благоприятность при отъездѣ дѣтей моихъ въ Петербургъ также и за защиту справедливо предъ недоброжелателями козацкой славы приношу мою благодарность и сердечно радуюсь о благополучномъ вашемъ и всехъ домашнихъ здоровьи, увѣдомляю при томъ васъ о Михайлѣ Юрьевичѣ г-нѣ Лисовицкомъ, что я за осмотрѣниемъ на предбующую весну на новодарованной сему войску землѣ не оставлю

¹⁾ Жінка Головатого.

дать ему хорошій способъ ¹⁾... къ хозяйству знать; а касательно до казаковъ являющихся къ нему ²⁾ с прозбами о записаніе ихъ въ Черноморское войско, то я къ нему писалъ о записываніи являющихся изъ бывшихъ дѣйствительно запорожскихъ козаковъ угнѣтаемыхъ чрезъ разніе способы помѣщиками и не допускаемыхъ раньше поступать на службу, *но чтобъ сіе было не такъ предъ публикою гласно, а сколько можно поскрытнѣе* и коликое число таковыхъ записано будетъ, с показаніемъ ихъ жительства прислать ко мнѣ списокъ, а ежели являтимутся и до васъ таковые, какъ и вы въ вашемъ писмѣ писали, то равнымъ

1) Далі йдуть закреслені 2 слова, яких ніяк не можна було прочитати. С. П.

2) Лист Лісовицького до Головатого в цій справі остільки цікавий, що ми вважаємо потрібним подати його тут: Милостивый государь Антонъ Андрѣвичь! Въ дополненіе писаного уже отъ меня къ вамъ писма предпропровожаю и сіе.

Въ разсужденіе принявшей мною службы, не угодно ли вамъ милостивый Государь, поручить мнѣ Комисію о сыскѣ прежде бывшихъ Запорожцевъ, коихъ въ Константиноградскомъ уѣздѣ весьма довольное число, ибо въ бытность мою въ Константиноградѣ многие, узнавши обо мнѣ, приходили и сослезами просятъ о своемъ вызволеніи, сказывая, *што ихъ помѣщики совсѣмъ разорили, обобравши все, што они имѣли*, но я отозвался тѣмъ, што я не имѣю никакого повелѣнія; но естли вы, милостивый Государь, препоручите мнѣ сію должность, то первое—служба моя будетъ видна въ Кошѣ, другое—(о)свободятца и люде бѣдные страждущие подъ игомъ тяжкимъ, третье—случающіеся жъ тутъ многие разбои относятца генерално на щеть Черноморцевъ, а сіе дѣлаетца отъ Екатеринославскаго намѣстничества, *ибо тамъ мноше и помѣщики взялись за сей легкій хлѣбъ и подъ именемъ Черноморцевъ дѣлають пакости*; яже, собравшись—буде отъ Коша повелѣно будетъ, могу самъ по веснѣ и доставить ихъ на назначенное мѣсто, а тѣмъ самимъ и докажу войску мою услугу. За симъ съ моимъ къ вамъ истиннымъ почитаннемъ честь имѣю пребывать Милостиваго государя вашимъ покорнымъ слугой Мих. Лесевидкой (*ibid* л. 447 і 450) 28 октября 1792 г. Харьковъ.

Курсів мій. С. П.

образомъ, поступите съ присылкою списка козаковъ, о чемъ я къ Захарію Алексѣвичу писалъ.

Между тѣмъ покорнѣйше васъ прошу оставленную Иваномъ Алексѣвичемъ г-номъ Юзбашею мою повозку по вашей усердности приказать подчинить, и что за это издержано, изволите получить отъ имѣющаго прибыть свойственнаго моего попутчика Петра Чигринца чемъ много одолжите остающагося при пожеланіи вамъ всякаго благополучія и преданностью. Мой милостивый государь... Антонъ Головатый (Ibid. л. 436).

Высокомилостивой Г-дарь Антонъ Андреевичъ!

Воцрвихъ поздравляю васъ со всѣмъ домомъ съ святою четиридесятницею, которую желаю отъ всего сердца въ ненарушимомъ здравіи и благополучіи препроводить и страстямъ христовимъ поклонитца, за симъ о себѣ осмѣливаюсь донести, что я еще по власти всевишняго живъ и здоровъ нахожусь и впредь уповаю на милость Его.

Матушка, что вамъ въ писмѣ пишеть, тому есть такъ точно: меня полстило на то то самое, что она хоть богатого отца, но все то богатство пренебрегла, а приняла чрезъ мене христіанскую веру, съ тѣмъ, чтобъ быть мнѣ женою, я вижу, что сіе здѣлала она чрезъ меня; боюсь Всевишняго, чтобъ меня за сіе не наказаль, если Её оставлю, вознамѣрился на Ей сочитатся бракомъ; прійшло мнѣ на мысль то, что можъ за сіе меня богъ не оставить.

Засимъ еще вамъ скажу, что когда меня военая колегія производила въ полковые Квартермистры, то сказала равнятца мнѣ съ моими сверстниками, сверетникижъ мой и до сихъ поръ еще въ кадецкихъ чинахъ находятца, и по сему видно мнѣ до мого настоящаго чина служить лѣтъ десять, въ такомъ разѣ прошу васъ, какъ отца, пособить мнѣ въ семь, я же не сискиваю болѣе средства къ моему пособию какъ только къ графу Суворову, но писать вамъ письмо, чтобъ принялъ меня въ свой штатъ, и

онъ точно сіе здѣлаеть и потребуеть меня съ полку, ибо онъ теперь и надъ тѣми полками, кои находятся въ Полци; и что объявляя надѣюсь наваше пособіе, какъ на родного отца, ибо мнѣ нѣ на кого болше надежди полагать, какъ ни на васъ. Засимъ пожелавъ вамъ всѣхъ благъ; и остаюсь по гробъ моей жизни вашъ высокомиловитоваго г-даря покорнѣйшій слуга Федоръ Квитка. (Кн. 49; об. оп. 271 св. 15 л. 5—6).

г. 17 марта 1794 г.

Милостивый Государь Антонъ Андреевич!

Писмо ваше, при которомъ я къ Михайлу Юрьевичу вашежъ приложено, я имѣлъ честь получить, все по предписаному отъ васъ буду старатца какъ можно выполнить лучше, дай Богъ, чтобъ я въ чемъ нибудь успѣлъ удовлетворить благодѣяніямъ вашимъ по прозбамъ моимъ. Поздравляю васъ съ приездомъ къ вамъ Александра Антоновича, я отъ козака, которой привез вонну, услышалъ, что Александръ Антоновичъ приехалъ издоровъ, чрезъ тогожъ козака получилъ же я и писмо къ Михайлѣ Ивановича буту(?) затемъ я великіи ваши благодѣянія и хотябъ не смѣлъ васъ болше утруждать, по благотворение другимъ бѣднымъ, я батечку имѣю, еще трудить васъ о двухъ: объ одномъ и прилагаю при семъ копию съ атестата и изъ его пашпорта, а о другомъ послѣ сего буду трудить какъ успѣю въ чемъ нибудь въ вашихъ приказаніяхъ и ежели будетъ милость, то и прозбы пришлю, ежели можно, то не оставте сего принять и пожаловать прислать пашпортъ, а о другомъ, о которомъ и намѣреваюсь васъ просить, всенижайше прошу увѣдомить, не обезпокаиваю ли я васъ таковыми прозбами и ежели обезпокоиваю, то прошу якъ батка здѣлать письмомъ вашимъ вояся отакыхъ дѣлахъ запретить писать, щобъ було чимъ и отговариватись, а то лихо маю, поганый обычай—не вмѣю отъ бѣдныхъ людей отговариватись, и отбиватись. Моя Марья Васильевна и всѣ мои домашніи вамъ усерднѣйше также и Александру Антоновичу кланяемся, Марья Васильевна вновь потому сама не пишетъ, что не очень здорова

Къ Михайлу Юревичу пошлю нарочного съ вашимъ писмомъ я ваше письмо не скоро получилъ, а тобы уже по оному што нибудь и отвѣчалъ, я съ истиннымъ почтеніемъ и преданностию всегда имѣю честь быть вашъ Милостиваго Государя покорный слуга Федоръ Квитка.

Іюня 1 дня 1795 года Харьковъ.

P.S. Сего батку Пилипа чемъ нибудь напишите, а о другомъ получа вашъ милостивый отвѣтъ буду тогда и просить.

(Кн. д. Войск. арх. 55. «Дѣло Войск. Суд. Гол—го о при-
численіи въ Черноморское войско разного званія людей и прось-
бы о награжденіи чинами съ выдач. аттестат. за службу въ семь
войскъ». Об. 308, св. 17, л. 79, 87).

Листъ Головатого до Хв. Квитки. (Копія з черновой).

Милостивый Государь мой Федоръ Ивановичь!

Всерадостнѣйшимъ свѣтлаго воскресенія Христова праздни-
комъ поздравляя васъ съ почтенною фамиліею вашею желаю въ
полномъ здравіи и благоденствіи радостно препроводить оной.

Получа приятнѣйшее ваше письмо съ прозбою харковского
жителя Андрея Артюхова, посылаю отъпускной пашпортъ въ домъ
впередъ до востребованія.

А о ценахъ вина горячего докладываю Вамъ, что здѣсь
нельзя продать къ выгудѣ вашей по четыре рубля вѣдро, ибо
почитая сверхъ того пошлину, какова откупщикомъ таврическимъ
взымается, есть оной доволно и дешевле.

Благодаря покорно за ваше усердіе, простирающее къ мо-
ему удовольствію, прошу заказать здѣлать не шесть а двенадцать
поповъ подъ моимъ вензелемъ на славу козацьку, полученіе коихъ
и доставленіе ко мнѣ препоручаю живущаго въ Мерефѣ священ-
ника Щербини сыну: (порутчику Семену Щербинѣ), о чемъ и
письмо мое отправте въ скорости, дабы оное тамо могло его за-
стать, буде же онъ уехалъ сюда, то пришлите, черезъ кого за-
благоразсудите.

Получилъ я по препорученности моеѣ отъ Михаила Юрьевича планъ долженствуемому въ выстроенной мною церквѣ иконостасу очень по моему желанію, но только въ ширину и вишину превозвышаетъ мѣру, а по сему безличнаго осмотра того мастера и начинать нельзя, покорно прошу присовокупить и вапъ на сіе Богуугоднсе дѣло трудъ, пригласить того мастера чрезъ Черкасскъ въ Екатеринодаръ приехать ко мнѣ нацотъ моихъ прогоновъ въ оба пути, для снятія вернѣйшой сметы и договора со мною, на проездъ же его и спросите пожалуста отъ Его Превосходительства Федора Ивановича подорожную до рѣки Еи, и отоль по нашимъ мѣстамъ безъ прогоновъ ко мнѣ; потребуйте въ Михайлы Юрьевича билетъ, данной мною ему, а дабы онъ уговорилъ того мастера къ вамъ и ко мнѣ приехать и билетикъ вамъ доставилъ. особо пишу къ нему.

Затѣмъ съ истиннѣйшимъ моимъ почтеніемъ и преданностію пребываю. Милостивый Государь мой Антонъ Головатый.

Апреля 1795 года.

(Кн. дѣл. Войск. арх. Черн. коз. войска. об. л. 308, св. 17; л. 22).